

Bożena Mikołajczyk*, Tomasz Rynkowski**

POMOC PAŃSTWA W PRAWIE WSPÓLNOTOWYM WSPIERANIE MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW

1. MEANDRY POMOCY PUBLICZNEJ

Podstawowym celem powołania w 1957 r. Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej było utworzenie wspólnego rynku. W pierwszym etapie doprowadziło to do powstania unii celnej, jednak nie wyeliminowało wielu barier o charakterze pozataryfowym. Dlatego też od 1 stycznia 1993 r. został utworzony jednolity rynek wewnętrzny. Zgodnie z Traktatem ustanawiającym Wspólnotę Europejską (TWE) jest to obszar bez granic wewnętrznych, w którym obowiązuje swobodny przepływ towarów, osób, usług oraz kapitału. Komisja Europejska przewidziała, że w związku z wprowadzeniem daleko idących ułatwień nastąpi wzrost konkurencji. Istniało więc zagrożenie, że niektóre z krajów członkowskich będą chciały ochronić swoje przedsiębiorstwa, co byłoby niezgodne z ideą wolności gospodarczej i regulami wspólnego rynku. Wiązałoby się to przecież z uprzywilejowaniem jednych podmiotów wobec innych. Dlatego też Komisja Europejska zdecydowała się na wprowadzenie polityki ochrony konkurencji, która miała zapewnić przedsiębiorstwom jednakowe warunki do prowadzenia działalności na rynkach wszystkich państw członkowskich. Do jej głównych zadań należały:

- przeciwdziałanie umowom i praktykom naruszającym uczciwą konkurencję,
- przeciwdziałanie sytuacjom wykorzystywania pozycji rynkowej przedsiębiorstwa na niekorzyść mniejszych przedsiębiorstw,
- kontrola planów koncentracji przedsiębiorstw,
- zapobieganie wprowadzaniu zasad dyskryminujących na korzyść przedsiębiorstw publicznych lub uchwalania pomocy dla przedsiębiorstw prywatnych.

---

* Dr hab. prof. nadzw. w Instytucie Finansów, Bankowości i Ubezpieczeń Uniwersytetu Łódzkiego.

** Mgr, asystent w Dziale Bankowości i Instytucji Finansowych KPMG.

Warunkiem istnienia sprawiedliwej polityki ochrony konkurencji było uregulowanie na poziomie wspólnotowym kwestii udzielania pomocy przez państwo. Stąd też Komisja Europejska zdecydowała się wprowadzić jednolity we wszystkich państwach członkowskich wspólnoty system kontroli wspierania przedsiębiorstw ze środków publicznych. Jego podstawę stanowią zasady ujęte w art. 87–89 TWE. W art. 87 (ex. 92)¹ stwierdzono, że „nie do pogodzenia z regułami wspólnego rynku – w zakresie, w jakim narusza wymianę pomiędzy Krajami Członkowskimi – jest wszelka pomoc udzielana przez Państwo lub ze źródeł państwowych, bez względu na formę, która przez uprzywilejowanie niektórych przedsiębiorstw lub niektórych gałęzi produkcji, zakłóca, lub grozi jej zakłóceniem”².

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie najnowszych trendów związanych z pomocą publiczną w integrującej się Europie za szczególnym zwróceniem uwagi na związek z małymi i średnimi przedsiębiorstwami.

Pomoc, która uprzywilejowuje wybrane przedsiębiorstwa lub gałęzie produkcji, została uznana za niezgodną z zasadami wspólnego rynku. Chodzi tutaj o pomoc publiczną, która jest zdefiniowana jako każda korzyść uzyskiwana przez przedsiębiorcę od władz publicznych (udzielana przez państwo, jak i z jego zasobów), nawet wtedy, gdy jest ona otrzymywana za pośrednictwem innych (także prywatnych) podmiotów. Decydującym wyróżnikiem takiej pomocy jest więc nie podmiot jej udzielający, a publiczny charakter własności udostępnianych środków. Ważny jest fakt, że w przypadku udzielenia pomocy niezgodnej z przepisami wspólnoty, państwa mają obowiązek egzekwowania jej zwrotu³.

Od zakazu udzielania pomocy publicznej wprowadzono pewne odstępstwa. Przepisy wspólnotowe stanowią, że projekty pomocy publicznej o wartości do 100 tys. euro uzyskiwane przez beneficjentów w okresie trzech kolejnych lat podlegają regule *de minimis*⁴, więc jako pomoc znikoma są dozwolone. Pomoc taka nie wymaga zdefiniowanej w ustawie o pomocy publicznej notyfikacji. Jest to wcześniejsze przekazanie Komisji Europejskiej projektu programu pomocowego, projektu pomocy indywidualnej lub projektu pomocy indywidualnej na restrukturyzację, wraz z informacjami nie-

¹ A. A. Ambroziak, *Warunki dopuszczalności pomocy publicznej dla małych i średnich przedsiębiorstw w świetle integracji Polski z Unią Europejską, Standardy europejskie. Poradnik dla małych i średnich przedsiębiorstw*, Poznań 2002, s. 100.

² Traktat Ustanawiający Wspólnotę Europejską. Tekst skonsolidowany, Official Journal C 325 of 24 December 2002.

³ W. Burzyński, W. Karpińska-Mizielińska, T. Smuga, *Wpływ pomocy publicznej na konkurencyjność przedsiębiorstwa*, „Gospodarka Narodowa” 2003, nr 3, s. 69.

⁴ 69/2001/EC, OJ L 10, 13.01.2001.

zbędnymi do oceny zgodności pomocy publicznej ze wspólnym rynkiem. Pomoc znikoma podlega wyłącznie badaniu pod względem efektywności oraz skuteczności wykorzystania, a więc *ex post*. Pułap 100 tys. euro stosowany jest bez względu na formę i cel pomocy. Ponieważ pomoc ta nie sumuje się z żadną inną formą wsparcia, przedsiębiorca może jednocześnie z nią korzystać np. z pomocy regionalnej i dotacji na zatrudnienie⁵.

We Wspólnocie nie ma również zakazu udzielania pomocy przeznaczonej dla przedsiębiorców działających wyłącznie na rynkach lokalnych pod warunkiem, że pomoc ta nie dotyczy eksportu oraz nie faworyzuje produktów krajowych w stosunku do importowanych⁶. Dodatkowo TWE w art. 87 dopuszcza pomoc, która może mieć pozytywny wpływ na warunki panujące w całej Unii. Za zgodną z zasadami wspólnego rynku uznaje się:

- pomoc o charakterze socjalnym dla konsumentów indywidualnych,
- pomoc przeznaczona na naprawianie szkód wyrządzonych przez klęski żywiołowe i zdarzenia nadzwyczajne,
- pomoc udzielana niektórym regionom dawnego obszaru NRD w celu wyrównania strat gospodarczych będących wynikiem podziału Niemiec⁷.

Powyższy artykuł wprowadza także kategorie pomocy, które mogą być uznane za zgodne z ideą wspólnego rynku. Jest to pomoc mająca na celu:

- promowanie wzrostu gospodarczego obszarów uznanych poprzez użycie wspólnotowych kryteriów za szczególnie słabo rozwinięte;

- wspomaganie realizacji ważnych dla interesów całej wspólnoty europejskiej projektów oraz zapobieganie poważnym czynnikom zaburzającym równowagę gospodarki któregośkolwiek kraju członkowskiego unii;

- sprzyjanie rozwojowi pewnych dziedzin lub obszarów gospodarki, pod warunkiem, że nie będzie ona miała wpływu na zmianę reguł handlu w zakresie sprzecznym z ogólnym interesem;

- wspieranie kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego, o ile nie narusza ona warunków handlu i konkurencji we Wspólnocie w sposób spreczny ze wspólnym interesem;

- innego rodzaju, który określi decyzja Rady podjęta kwalifikowaną większością głosów na wniosek Komisji Europejskiej⁸.

Dopuszczalną pomoc państwa w Unii Europejskiej można również podzielić na trzy kategorie:

- pomoc horyzontalna – kierowana jest do wszystkich przedsiębiorców, bez względu na miejsce oraz rodzaj prowadzonej działalności;

⁵ „Rzeczpospolita” 361/241(6924), 13.10.2004, Dobra Firma, s. 2.

⁶ W. Burzyński, W. Karpińska-Mizielińska, T. Smuga, *op. cit.*

⁷ Pkt 2 art. 87 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską (dawniej art. 92).

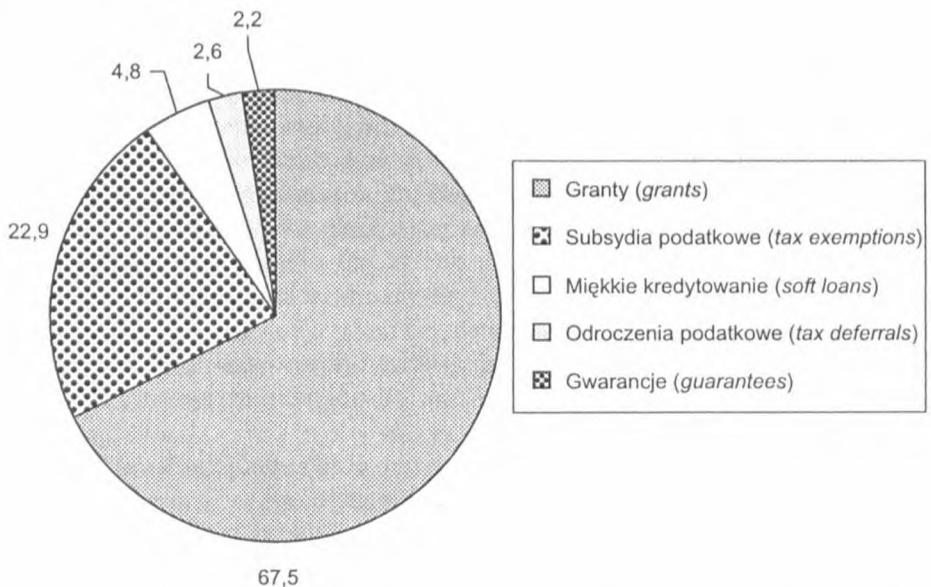
⁸ *Ibidem*; por. także: A. Kaliszuk, A. Tarnawa, *Programy wsparcia dla małych i średnich przedsiębiorstw*, Euro Info Centre, Warszawa, grudzień 2003, s. 11–12.

– pomoc regionalna – przeznaczona dla najbiedniejszych regionów Wspólnoty. Jej celem jest tworzenie podstaw dla rozwoju i modernizacji tych obszarów, co jest podstawą dla całkowitego rozwoju gospodarczego oraz spójności społecznej Unii;

– pomoc sektorowa – mająca pomóc w przewyżnianiu trudności sektorów znajdujących się w recesji poprzez wspomaganie restrukturyzacji sektora oraz przeszkalananiu pracowników w nim zatrudnionych.

W praktyce unijnej te trzy rodzaje pomocy publicznej przenikają się wzajemnie, co jest spowodowane korzystaniem ze wspólnego zbioru instrumentów⁹.

Najczęściej używanym instrumentem pomocy publicznej są dotacje, które uważa się za najbardziej przejrzysty sposób udzielania pomocy. Znaczący jest również udział subsydiów podatkowych. Innymi metodami są: miękkie kredytowanie, odroczenia podatkowe oraz poręczenia i gwarancje. Rysunek 1 przedstawia udział poszczególnych instrumentów pomocy publicznej w pomocy dla przedsiębiorstw wytwórczych i usługowych w Unii Europejskiej w latach 2000–2003.

Rys. 1. Struktura zastosowania poszczególnych instrumentów pomocy państwa dla przedsiębiorstw produkcyjnych oraz usługowych w UE w latach 2000–2003 (w %)

Źródło: *State Aid Scoreboard. Sprong 2005 update*, COM(2005) 147 final, Bruksela 20.04.2005, s. 27.

⁹ W. Burzyński, W. Karpińska-Mizielińska, T. Smuga, *op. cit.*

W ostatnich latach instytucje Wspólnoty prowadzą politykę, która ma nakłaniać państwa członkowskie do zmniejszenia skali pomocy publicznej i korzystania z takich instrumentów interwencji w procesy gospodarcze, które w mniejszym stopniu zakłócają zasady konkurencji. Proces ten rozpoczął się na szczycie w Lizbonie w marcu 2000 r., gdzie Rada Europejska wezwała państwa członkowskie do zmniejszenia ogólnego poziomu pomocy publicznej oraz odejścia od wspierania poszczególnych przedsiębiorstw oraz sektorów na rzecz celów horyzontalnych¹⁰. W roku 2001 w Sztokholmie kraje członkowskie zobowiązały się do zmniejszenia do 2003 r. wielkości pomocy publicznej w relacji do PKB, z równoczesnym przesunięciem pomocy na cele horyzontalne ważne dla całej Unii¹¹. Jednym z takich celów horyzontalnych¹² jest polityka spójności, której zadaniem jest usunięcie dysproporcji w rozwoju gospodarczym i społecznym regionów UE oraz zapewnienie zrównoważonego wzrostu wszystkich jej obszarów z zachowaniem jej wewnętrznej spójności ekonomicznej i społecznej.

W marcu 2002 r. w Brukseli Rada Europejska ponowiła swój apel oraz przyjęła z zadowoleniem decyzję Komisji Europejskiej, dotyczącą dalszego uproszczenia i modernizacji sposobów udzielania pomocy publicznej z jednoczesnym zwróceniem uwagi na zmniejszenie wolumenu pomocy, która ma najbardziej niekorzystny wpływ na funkcjonowanie jednolitego rynku¹³.

Polityka ograniczająca pomoc państwa prowadzona przez organa Unii przyniosła nie do końca oczekiwane skutki. Co prawda, zanotowano nieznaczny spadek w wartości pomocy państwa w relacji do PKB, jednak można tu bardziej mówić o stabilizacji niż trendzie spadkowym. Dla całej Wspólnoty pomoc publiczna (z wyłączeniem rolnictwa, rybołówstwa i transportu) stanowiła średnio 0,43% wartości PKB w latach 2001–2002, w porównaniu do 0,44% w okresie 1999–2001¹⁴. Rysunek 2 przedstawia przeciętną wartość pomocy publicznej w stosunku do PKB w latach 1999–2003.

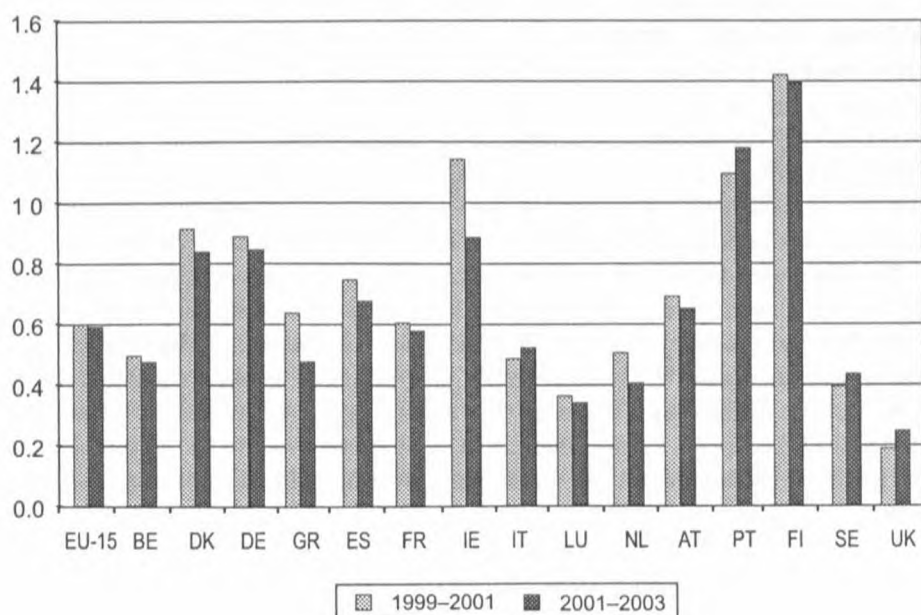
¹⁰ Por: Presidency Conclusions, Lisbon European Council, 23 and 24.03.2000, pkt 17.

¹¹ *State Aid Scoreboard. Spring 2005 update*, COM(2005) 147 final, Bruksela 20.04.2005, s. 4.

¹² Za cele horyzontalne uważa się pomoc dziedzinom gospodarki, w których widoczne są nieprawidłowości rynku (*market failures*), i w przypadku których udzielona pomoc nie będzie wpływała negatywnie na działanie jednolitego rynku, jak w przypadku pomocy sektorowej. Cele horyzontalne zawierają m. in.: badania i rozwój, ochronę środowiska naturalnego, oszczędzanie energii oraz wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw. Źródło: Komunikat Komisji Europejskiej z 06.05.2003 r., Eubusiness – European Business News Online, strona internetowa: <http://www.eubusiness.com/imported/2003/05/109494/>, (16.02.2005).

¹³ *State Aid Scoreboard. Spring 2003 update*, COM(2003) 225 final, Bruksela 30.04.2003, s. 16 oraz por. Presidency Conclusions, Barcelona European Council, 15 and 16.03.2002, cz. 1, pkt 18.

¹⁴ *State Aid Scoreboard. Spring 2005 update*, s. 4.

Rys. 2. Pomoc publiczna w relacji do PKB w UE-15 w latach 1999-2003, razem z rolnictwem, rybołówstwem i transportem (w %)

Źródło: Jak na rys. 1, s. 15.

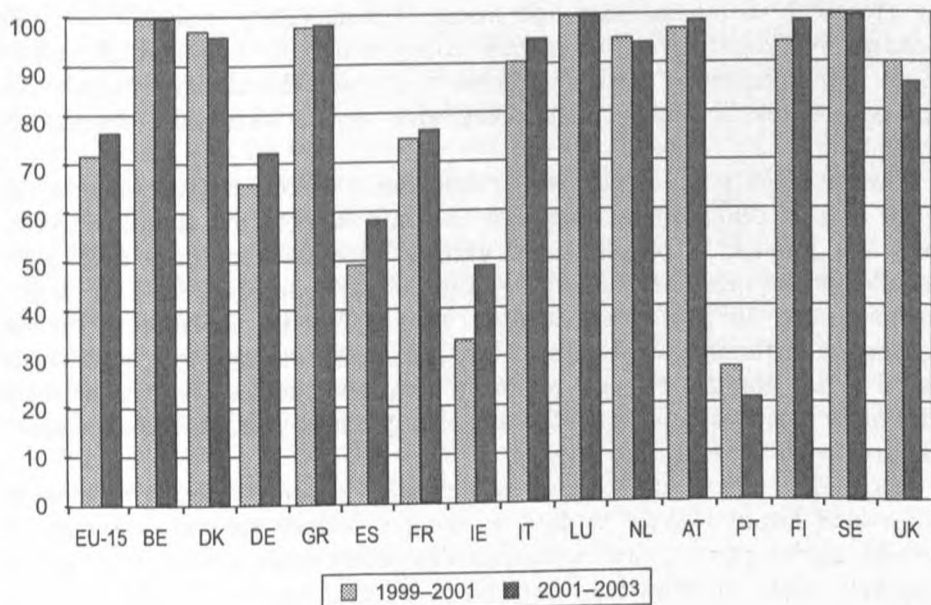
W dziesięciu krajach z UE-15¹⁵ można zaobserwować niewielki trend spadkowy. Największy spadek zanotowano w badanych okresach w Irlandii (o około 25%), na co równocześnie miał wpływ znaczący wzrost PKB oraz obniżenie podatku od przedsiębiorstw. Wzrost wydatków na pomoc publiczną do PKB zanotowano w czterech państwach UE-15, jednak w trzech z tych państw wzrost ten może być wytłumaczony zwiększeniem środków przeznaczanych na cele horyzontalne. W Wielkiej Brytanii była to pomoc przekazana na R&D oraz ochronę środowiska, w Szwecji na poszanowanie energii a we Włoszech głównie na cele horyzontalne związane z polityką spójności.

Należy jednak zwrócić uwagę na efekt, jaki może mieć tu wzrost PKB. Państwa, które w badanym okresie zanotowały relatywnie wysoki wzrost PKB, mogły w rzeczywistości zwiększyć lub nie zmienić wartości wydatków

¹⁵ Państwa UE-15: BE – Belgia, DK – Dania, DE – Niemcy, GR – Grecja, ES – Hiszpania, FR – Francja, IE – Irlandia, IT – Włochy, LU – Luksemburg, NL – Holandia, AT – Austria, PT – Portugalia, FI – Finlandia, SE – Szwecja, UK – Wielka Brytania.

na pomoc publiczną i mimo to zachować spadkowy trend wskaźnika przedstawionego na wykresie¹⁶.

Również nie wszystkie kraje członkowskie podporządkowały się zaleceniom Rady Europejskiej i odeszły od wspierania poszczególnych przedsiębiorstw na rzecz celów horyzontalnych. Jest to widoczne na rys. 3.

Rys. 3. Udział pomocy na cele horyzontalne w całej pomocy publicznej z wyłączeniem rolnictwa, rybołówstwa i transportu w UE w latach 1999-2003 (w %)

Źródło: Jak na rys. 1, s. 23.

W Belgii, Luksemburgu i Szwecji w okresie 2001-2003 cała udzielona pomoc publiczna była przeznaczana na cele horyzontalne. W 2003 r. dodatkowo w Grecji, Włoszech, Austrii, Finlandii oraz Wielkiej Brytanii odsetek ten przekraczał 95%. Dla UE-15 wskaźnik ten wynosił 79%. Pozostałe 21% pomocy państwa było kierowane do wybranych przez nich sektorów oraz na pomoc w ratowaniu i restrukturyzacji przedsiębiorstw. Tylko w czterech krajach z unijnej piętnastki nie udało się zwiększyć w badanych okresach udziału środków przeznaczanych na te cele w całości pomocy publicznej.

Niestety, z powodu różnic metodologicznych oraz czynników związanych z rozszerzeniem UE nie da się łatwo porównać pomocy publicznej udzielanej

¹⁶ State Aid Scoreboard. Spring 2005 update, s. 14.

w 10 nowych państwach członkowskich. W latach 2000–2003 przeznaczały one na pomoc publiczną łącznie średnio w roku 6,1 mld euro w porównaniu do 39,8 mld euro przeznaczanych przez kraje EU-15¹⁷. Wielkości te stanowiły odpowiednio 1,38% oraz 0,43% PKB. Widać, że badana relacja jest większa w nowych krajach UE. Należy jednak zauważyć, że nowe kraje członkowskie z obszaru centralnej i wschodniej Europy stosowały subsydia jako instrument wspomagający przejście do gospodarki rynkowej. Kraje te zostały zobligowane do ograniczenia subsydiów niezwłocznie po przewyciężeniu trudności charakterystycznych dla ich gospodarek w procesie dostosowywania się do warunków panujących w Unii.

Także udział pomocy państwa przeznaczanej na cele horyzontalne w nowych krajach członkowskich odbiega znacznie od poziomu charakterystycznego dla UE-15. W okresie przed akcesją tylko 24% pomocy było przeznaczanych na cele horyzontalne w krajach przystępujących do Unii w porównaniu do 79% w roku 2003 w krajach UE-15. Różnice te można częściowo wytłumaczyć poprzez relatywnie duże wsparcie dla wybranych gałęzi przemysłu, takich jak np. sektor finansowy, sektor wydobywania węgla i hutniczy przed akcesją spowodowane chęcią ochrony przedsiębiorstw przed bankructwem oraz restrukturyzacją.

Dokładne oszacowanie trendu udzielanej pomocy publicznej w nowych państwach członkowskich wydaje się trudne. Należy jednak zauważyć, że wysoki udział pomocy jest wynikiem dostosowywania się do standardów unijnych oraz transformacji gospodarki. Można się spodziewać więc, że w ciągu najbliższego czasu wysoki poziom utrzyma się. W długim okresie przewiduje się jednak znaczący spadek proporcji udziału pomocy państwa w PKB oraz wzrost udziału środków przeznaczanych na cele horyzontalne w kierunku poziomu wartości charakterystycznych dla starych państw członkowskich.

Z omówionej polityki unijnej wynika, że szczególnie mocno podkreśla się pozytywne znaczenie pomocy horyzontalnej. Jednym z najważniejszych jej zadań jest pobudzanie rozwoju i konkurencyjności przedsiębiorstw. Dlatego też ograniczenia w przyznawaniu tego rodzaju pomocy zostały znacząco złagodzone. Aby zniwelować przeszkody administracyjne, Komisja Europejska wydała rozporządzenia, dzięki którym od lutego 2001 r. pomoc horyzontalna dla małych i średnich przedsiębiorstw¹⁸ oraz na cele szkoleniowe¹⁹, została zwolniona z obowiązku wcześniejszej notyfi-

¹⁷ *Ibidem*, s. 29.

¹⁸ Rozporządzenie nr 70/2001 z 12.01.2001 r. w sprawie zastosowania art. 87 i 88 Traktatu WE w odniesieniu do pomocy państwa dla małych i średnich przedsiębiorstw.

¹⁹ Rozporządzenie nr 68/2001 z 12.01.2001 r. w sprawie zastosowania art. 87 i 88 Traktatu do pomocy szkoleniowej.

kacji²⁰. Pozwoliło to na udzielanie pomocy bez konieczności oczekiwania na decyzję Komisji. Uprościło to również znacznie procedurę postępowania i tym samym skróciło okres oczekiwania przedsiębiorców na otrzymanie pomocy.

Aktualne zasady udzielania pomocy publicznej małym i średnim przedsiębiorstwom są regulowane przez Komisję Europejską w dokumencie no 70/2001²¹ z 12 stycznia 2001 r. „o zastosowaniu postanowień art. 87 i 88 Traktatów Ustanawiających Wspólnotę Europejską do udzielania pomocy publicznej dla małych i średnich przedsiębiorstw” oraz przez poprawkę do tej regulacji no 364/2004²² z 5 lutego 2004 r., która dokładniej reguluje udzielanie pomocy na cele badawczo-rozwojowe. Dokumenty te odnoszą się do definicji małych i średnich przedsiębiorstw rekomendowanej przez Komisję 3 maja 2003 r. i wprowadzonej w życie od 1 stycznia 2005 r.

Podstawowym ograniczeniem udzielania pomocy publicznej dla MSP jest fakt, że Komisja Europejska całkowicie wyklucza możliwość stosowania tzw. pomocy operacyjnej, czyli pomocy przeznaczonej na czynności związane z podstawową działalnością, do której zostały powołane, przetwarzaniem (*processing*) czy marketingiem produktów. Jest to efektem przyjęcia przez Komisję zasady, że tylko pomoc przeznaczona na ułatwienie rozwoju pewnych działalności, która nie zmienia warunków wymiany w zakresie naruszającym wspólny interes, może być uznana za zgodną z zasadami wspólnego rynku. Warunek ten może spełniać pomoc, która jest „bodźcem”, krótkotrwałym wsparciem. Dlatego też, w przeciwieństwie do pomocy operacyjnej, Wspólnota dopuszcza udzielanie pomocy inwestycyjnej. Jednocześnie jest jednak zakazana pomoc związana bezpośrednio z eksportem. Nie można zatem prowadzić działań mających na celu zwiększenie ilościowego wolumenu eksportu, utworzenie oraz funkcjonowanie ograniczonej sieci dystrybucyjnej czy też innych działań związanych z promocją eksportu.

Co więcej, wielkość udzielonej pomocy powinna być proporcjonalna do celów, jakie mają być osiągnięte przez beneficjanta. Oczywiście jest, że jednak w mniejszym bądź większym stopniu każda pomoc zniekształca konkurencję, a więc ma niekorzystny wpływ na działanie jednolitego rynku. Dlatego też dopuszczona może być tylko ta pomoc, która przyniesie większe korzyści niż wspomniane wyżej „koszty”²³.

²⁰ Do tego czasu udzielenie pomocy przedsiębiorcom musiało być poprzedzone zgłoszeniem do Komisji Europejskiej projektu programu pomocowego lub projektu pomocy indywidualnej (*ad hoc*).

²¹ 2001/70/EC, OJ L 10, 13.01.2001.

²² 2004/364/EC, OJ L 63, 28.02.2004.

²³ *Standardy Europejskie. Poradnik dla małych i średnich przedsiębiorstw*, red. Z. Czachór, Poznań 2002, s. 106.

W dalszej części przedstawimy rodzaje pomocy, którą mogą otrzymać małe i średnie przedsiębiorstwa. Oczywiście wszystkie te formy pomocy muszą być zgodne z założeniami wspólnego rynku zawartego w art. 87 i 88 TWE.

2. POMOC NA INWESTYCJE

Pomoc na inwestycje²⁴ może być udzielana w dwóch przypadkach. Inwestycja w środki trwałe obejmuje: tworzenie nowego przedsiębiorstwa, rozbudowę już istniejącego lub zaangażowanie się w działalność, pociągającą za sobą fundamentalne zmiany w produkcji lub procesie produkcji istniejącego przedsiębiorstwa. Może ona również polegać na przejęciu przedsiębiorstwa, które zostało zamknięte lub zostałoby zamknięte, gdyby nie nastąpiło przejęcie. Za inwestycje w wartości niematerialne (*intangible assets*) uznaje się natomiast transfer technologii dokonywany poprzez przejęcie praw patentowych, licencji, *know-how* lub też nie opatentowanej wiedzy technologicznej.

Jeśli inwestycja następuje na terenie lub w sektorach, które nie kwalifikują się do wymogów pomocy regionalnej, zapisanych w art. 87.3.a i c TWE, pomoc może wynosić do:

- 15% nakładów pomocy brutto²⁵ dla małych przedsiębiorstw,
- 7,5% nakładów pomocy brutto dla średnich przedsiębiorstw.

Nakłady brutto są liczone jako udział pomocy publicznej w kosztach kwalifikowanych związanych z inwestycją, a więc w rzeczywistych kosztach gruntów, budynków i zakładu, cenie zakupu licencji, prawa patentowego itd. Wszystkie wartości powinny być brane pod uwagę przed potrąceniem podatków bezpośrednich. Jeśli pomoc jest przydzielana w innej postaci niż grant, musi być wyrażona jako jego ekwiwalent. W przypadku, kiedy pomoc jest wypłacana w kilku ratach, musi zostać zdyskontowana do wartości bieżącej w chwili udzielenia pomocy, przy użyciu obowiązującej w tym czasie stopy referencyjnej (*reference rate*).

W przypadku, gdy inwestycja jest dokonywana na obszarze lub w sektorze otrzymującym wsparcie w rozumieniu prawa wspólnotowego dotyczą-

²⁴ Ten rodzaj pomocy reguluje art. 4 uaktualnionego Rozporządzenia nr 70/2001 z 12.01.2001 r. w sprawie zastosowania art. 87 i 88 Traktatu WE w odniesieniu do pomocy państwa dla małych i średnich przedsiębiorstw.

²⁵ Nakład pomocy brutto (*gross aid intensity*) oznacza udział pomocy w kosztach kwalifikowanych projektu inwestycyjnego. Źródło: art. 2 Rozporządzenia nr 70/2001 z 12.01.2001 r. w sprawie zastosowania art. 87 i 88 Traktatu WE w odniesieniu do pomocy państwa dla małych i średnich przedsiębiorstw.

cego pomocy regionalnej, Komisja Europejska może zatwierdzić pomoc, która przekracza przyznaną pomoc regionalną dla dużych przedsiębiorstw w tym regionie o:

- 10 p.p. nakładów pomocy brutto w obszarach ujętych w art. 87.3.c pod warunkiem, że ogólna wartość nie przekracza 30% netto,
- 15 p.p. nakładów pomocy brutto w obszarach ujętych w art. 87.3.a pod warunkiem, że ogólna wartość nie przekracza 75% netto.

Wyższe pułapy pomocy regionalnej mogą być stosowane wyłącznie wtedy, gdy czas trwania inwestycji wynosi co najmniej 5 lat a zaangażowanie finansowe beneficjanta stanowi przynajmniej 25% kosztów inwestycji.

3. POMOC NA BADANIA I ROZWÓJ

Komisja Europejska stoi na stanowisku, że działalność badawczo-rozwojowa odgrywa znaczącą rolę zarówno w przyspieszaniu wzrostu gospodarczego, jak i zwiększeniu konkurencyjności i zatrudnienia. Ze względu na trudności małych i średnich przedsiębiorstw w zdobywaniu kapitału potrzebnego do wprowadzania nowych technologii oraz ich transferu pomoc na badania i rozwój²⁶ jest dla tego sektora szczególnie istotna. Ma ona stanowić zachętę do przeznaczania większych środków na innowacyjność. Stąd Komisja zdecydowała się wyłączyć spod obowiązku wcześniejszej notyfikacji ten rodzaj pomocy pod warunkiem, że udział pomocy w kosztach kwalifikowanych (*eligible costs*) dla przedsięwzięć nie przekroczy:

- 100% kosztów kwalifikowanych badań fundamentalnych (*fundamental research*), czyli takich, które mają za zadanie poszerzyć wiedzę naukową i techniczną, która nie jest bezpośrednio związana z celami przemysłu bądź działalnością komercyjną;

- 60% kosztów kwalifikowanych badań w fazie przemysłowej (*industrial research*), czyli takich, których wyniki mają się przyczynić do zdobycia nowej wiedzy, która może być pomocna w rozwoju nowych produktów, procesów produkcji czy usług bądź też w sposób znaczący poprawi istniejące produkty, procesy czy usługi;

- 35% kosztów kwalifikowanych badań w fazie prekonkurencyjnej, czyli takich, które wykorzystują wyniki badań z fazy przemysłowej i polegają na wprowadzeniu w życie planu stworzenia nowych rozwiązań, bądź też zmiany czy rozwoju istniejących już produktów, procesów czy usług, które mają

²⁶ Ten rodzaj pomocy reguluje art. 5.a uaktualnionego Rozporządzenia nr 70/2001 z 12.01.2001 r. w sprawie zastosowania art. 87 i 88 Traktatu WE w odniesieniu do pomocy państwa dla małych i średnich przedsiębiorstw.

być wprowadzone do sprzedaży. Do kosztów zalicza się tutaj także koszty poniesione na produkcję prototypu, pod warunkiem, że nie będzie on użyty w celach komercyjnych. Do badań fazy prekonkurencyjnej nie mogą być jednak zaliczone rutynowe, okresowe zmiany dotyczące wytwarzanych produktów, linii technologicznych, procesu wytwórczego, świadczonych usług oraz inne czynności, które również mogą być uznane za ulepszenie oferty.

Dla badań fazy prekonkurencyjnej udział pomocy jest określony na poziomie tylko 35%, ponieważ przedsiębiorstwo prowadzące prace badawcze na tym etapie jest bardzo blisko wprowadzenia wyników badań w życie. Wiąże się z tym znacznie większe niż w poprzednich fazach prawdopodobieństwo bliskiego zakłócenia konkurencji i wymiany handlowej wewnątrz Wspólnoty.

Jeśli realizacja projektu mieści się na różnych przedstawionych etapach badań, dozwolona intensywność²⁷ pomocy publicznej jest ustalana na podstawie średniej ważonej kosztów kwalifikowanych przypadających na odpowiednie fazy badań. W przypadku badań przeprowadzanych wspólnie maksymalny udział pomocy dla każdego beneficjanta nie może przekroczyć dozwolonej intensywności udzielanej pomocy kalkulowanej w odniesieniu do kosztów kwalifikowanych poniesionych przez danego beneficjanta.

W kilku określonych przypadkach udział pomocy w kosztach kwalifikowanych może się zwiększyć np. w przypadku badań przemysłowych maksymalnie do 75%, a w przypadku badań fazy prekonkurencyjnej najwyżej do 50%. Występuje to w przypadkach, gdy:

– projekt przeprowadzany jest na obszarze, który w momencie przydzielania pomocy, kwalifikuje się do pomocy regionalnej – wtedy udział pomocy może wzrosnąć o 10 p.p. dla terenów wymienionych w art. 87.3.a TWE, a o 5 p.p. dla terenów z art. 87.3.c TWE;

– projekt badawczy jest zgodny z celami przedsięwzięcia lub programu przyjętego jako część Szóstego Programu Ramowego lub innego późniejszego programu ramowego badań i rozwoju lub Eureka – wtedy maksymalny pułap udziału pomocy może być zwiększony o 15 p.p.;

– maksymalna intensywność pomocy publicznej może być ponadto podwyższona o 10 p.p., jeśli zostanie spełniony jeden z poniższych warunków:

- projekt jest prowadzony przy udziale przynajmniej dwóch niezależnych partnerów z dwóch krajów członkowskich, w szczególności w kontekście koordynowania krajowych polityk dotyczących badań i postępu technicznego lub
- projekt jest prowadzony przy udziale przedsiębiorstwa i państwowego podmiotu badawczego, w szczególności w kontekście koordynowania

²⁷ Za intensywność pomocy publicznej rozumie się jej udział w kosztach kwalifikowanych przeprowadzenia projektu.

krajowych polityk dotyczących badań i postępu technicznego, a państwowy podmiot badawczy pokrywa przynajmniej 10% kosztów kwalifikowanych i ma prawo do publikowania wyników w stopniu, w jakim pochodzą one z badań przeprowadzonych przez ten podmiot albo

- kiedy wyniki projektu są szeroko upowszechniane podczas technicznych i naukowych konferencji oraz publikowane w przeglądach naukowych.

Na koszty kwalifikowane badań składają się: koszty osobowe, zakupu aparatury i wyposażenia, budynków, ziemi, koszty konsultacji oraz usług zleconych (do 70% kosztów kwalifikowanych) oraz wszystkie inne koszty poniesione bezpośrednio w wyniku prowadzenia badań.

4. POMOC NA BADANIE WYKONALNOŚCI TECHNICZNEJ PROJEKTU

Pomoc na badanie wykonalności technicznej projektu²⁸ przeznaczona jest na przygotowanie się do fazy przeprowadzania badań przemysłowych bądź też do fazy prekonkurencyjnej. Jak każda pomoc musi być zgodna z pojęciem wspólnego rynku z art. 87.3.c TWE. Jest ona wyłączona spod obowiązku notyfikacji, jeśli nie przekracza ona 75% kosztów kwalifikowanych przygotowań.

5. POMOC NA UZYSKANIE PATENTÓW I LICENCJI

Pomoc na uzyskanie oraz zatwierdzenie patentów oraz innych przemysłowych praw własności²⁹ musi być zgodna z pojęciem wspólnego rynku z art. 87.3.c TWE i jest ona wyłączona spod obowiązku notyfikacji do poziomu ekwiwalentu pomocy na badania i rozwój, która zostałaby przydzielona na badania prowadzące do uzyskania przemysłowych praw własności, o które ubiega się przedsiębiorstwo. W tym rodzaju pomocy publicznej do kosztów kwalifikowanych zaliczamy:

- wszystkie koszty potrzebne do otrzymania praw własności w sądzie pierwszej instancji,
- koszty związane z tłumaczeniami,

²⁸ Ten rodzaj pomocy reguluje art. 5.b uaktualnionego Rozporządzenia nr 70/2001 z 12.01.2001 r. w sprawie zastosowania art. 87 i 88 Traktatu WE w odniesieniu do pomocy państwa dla małych i średnich przedsiębiorstw.

²⁹ Ten rodzaj pomocy reguluje art. 5.c uaktualnionego Rozporządzenia nr 70/2001 z 12.01.2001 r. w sprawie zastosowania art. 87 i 88 Traktatu WE w odniesieniu do pomocy państwa dla małych i średnich przedsiębiorstw.

- koszty konieczne do nadania praw własności lub ich utrzymania w innej instancji,
- koszty niezbędne do obrony praw podczas oficjalnych skarg wniesionych przez oponentów.

6. POMOC NA USŁUGI ZEWNĘTRZNYCH KONSULTANTÓW, UDZIAŁ W TARGACH I WYSTAWACH

Pomoc na usługi zewnętrznych konsultantów, udział w targach oraz wystawach³⁰ musi być zgodna z art. 87.3 TWE oraz pozostaje zwolniona z notyfikacji, pod warunkiem, że wartość nakładów pomocy brutto (*gross aid*) nie przekroczy 50% kosztów usług konsultacji zewnętrznej. Jednak takie usługi nie powinny mieć charakteru stałego lub regularnego i nie powinny być związane ze zwykłymi kosztami operacyjnymi przedsiębiorstwa, takimi jak np.: doradztwo podatkowe, prawne czy reklamowe.

Także udział pomocy brutto na uczestnictwo w targach i wystawach jest ograniczony do 50% kosztów niezbędnych do wynajęcia powierzchni targowej, przygotowania oraz prowadzenia ekspozycji przedsiębiorstwa. Wyłączenie z notyfikacji obejmuje jednak tylko pomoc na pierwszy udział przedsiębiorstwa w danych targach lub wystawie.

7. OGRANICZENIA W WYŁĄCZENIACH Z NOTYFIKACJI

Regulacja Komisji Europejskiej No 20/2001 z 12 stycznia 2001 r. oraz poprawka do niej zawiera także limity, po przekroczeniu których, mimo że pomoc spełnia założenia tej ustawy, nie jest wyłączona spod wcześniejszej notyfikacji. W przypadku pomocy na inwestycje, konsultacje oraz inne usługi i działalność (art. 4 i 5) nie ma wyłączenia z wcześniejszej notyfikacji, jeśli całkowite koszty kwalifikowane wynoszą co najmniej 25 mln EURO oraz:

- udział pomocy brutto wynosi przynajmniej 50% pułapu przyjętego w art. 4.2 tego rozporządzenia, jeśli realizacja projektu ma miejsce na obszarze nie zakwalifikowanym do pomocy regionalnej. Tak więc udział pomocy brutto nie może być wyższy niż 7,5% kosztów kwalifikowanych

³⁰ Ten rodzaj pomocy reguluje art. 5 uaktualnionego Rozporządzenia nr 70/2001 z 12.01.2001 r. w sprawie zastosowania art. 87 i 88 Traktatu WE w odniesieniu do pomocy państwa dla małych i średnich przedsiębiorstw.

dla małych przedsiębiorstw oraz 3,75% kosztów kwalifikowanych dla średnich przedsiębiorstw;

udział pomocy netto jest większy niż 50% pułapu pomocy netto przewidzianej w mapie pomocy regionalnej dla danego terenu (jeśli obszar ten podlega pomocy regionalnej).

Zwolnieniu z notyfikacji nie podlega także pomoc na inwestycje, konsultacje, jeśli całkowita wartość brutto pomocy dla danego projektu wyniesie co najmniej 15 mln euro.

W przypadku wsparcia na badania i rozwój, badanie wykonalności technicznej projektu oraz uzyskanie patentów i licencji (art. 5a, 5b, 5c) zwolnieniu z notyfikacji nie podlega pomoc, która spełnia następujące kryteria:

- całkowite koszty kwalifikowane projektu poniesione przez wszystkie przedsiębiorstwa biorące w nim udział wynosi przynajmniej 25 mln euro oraz
- istnieje propozycja zapewnienia przynajmniej jednemu z biorących udział w projekcie przedsiębiorstw pomocy brutto o wartości przynajmniej 5 mln euro.

W przypadku pomocy udzielanej na projekty z programu Eureka te wartości wzrastają odpowiednio do 40 i 10 mln euro.

PODSUMOWANIE

Z przedstawionych rozważań wynika, że zgodnie z założeniami decyzji podjętej przez Radę Europejską w roku 2000 w Lizbonie następuje ograniczanie udzielanej pomocy publicznej. Proces ten jest powolny, jednak dodatkowo pozytywnym zjawiskiem jest przekazywanie coraz większej puli środków z budżetu państwa na cele horyzontalne. Dla nowych członków Unii charakterystyczna jest znacząca relacja pomocy państwa do PKB w stosunku do innych krajów UE oraz zbyt mały udział środków przeznaczanych na realizację celów horyzontalnych. Nieco mniejsze ograniczenia stosuje się w tych krajach przy udzielaniu pomocy państwa związanej z tworzeniem i kontynuacją działania małych i średnich przedsiębiorstw. Z uwagi na fakt, że wzrost ich konkurencyjności jest uznany przez Unię za priorytet, zniesiono obowiązek notyfikacji niektórych form pomocy MSP pod warunkiem, że spełniają one ściśle określone warunki. To uproszczenie procedur razem z dość szerokim wachlarzem form możliwości otrzymania pomocy publicznej powinno w sposób pozytywny przyczynić się również do rozwoju sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Unii Europejskiej.

Bożena Mikołajczyk, Tomasz Rynkowski

**STATE AID IN EUROPEAN LAW. SUPPORTING OF SMALL
AND MEDIUM SIZED ENTERPRISES**

The latest trends in state aid in integrating European Union was presented, giving a special attention to supporting of small and medium sized enterprises. Creating the Single internal Market in EU has brought the danger of unregulated enterprises supporting by members countries, which would be discordant with the idea of free economy. That is why European Commission has decided to implement single competition policy. It was strongly connected with the necessity of state aid regulation at EU level. Its foundations were included in Art. 87-88 of the Treaty Establishing The European Community.

Starting with the Lisbon agenda in 2000, institutions of EU launched the process of reducing the general level of State aids and shifting the emphasis from supporting individual companies or sectors towards tackling horizontal objectives. One of these objectives is supporting of creation, development and growth of competitiveness of small and medium sized enterprises.